

Bizzál Istenben!

(Őszi.)

Zsolt. 42. 6. Miért csüggedsz el lelkem és nyugtalankodol bennem? Bizzál Istenben, mert még hálát adok neki az ő orcájának szabadításáért.

»Borongó égbolt, síró fürgeteg. Tépett felhők foszlánya fönnt az égen... Oh lessz-e még tavasz?...« Úgy átnyílalik szivünkön a költő bús sóhajtása, ha bánatos őszi délután, a haldokló természet csendjében szemléljük a sárguló falevelek hullását, virágok hervadását. Istenem! — sóhajt fel az ember — hát »ez a rét volt olyan ékes?« Hol most fonnyadt avar között járunk és tarolt mezőkre lomha, nehéz köd ereszkedik s zizegő kórókat tépász az őszi szél: itt volt csak egy pár hónappal ezelőtt oly színes a határ mosolygó virágok seregétől, oly hangos a mező, az erdő, madarak énekétől? Néma berkekben hulló levelek suttogása hallszik csupán és egy-egy bús varjú káromása, amint tovaszáll az őszi ködben.

A madarak elmentek. S mintha velük elszállt volna a szivekben táplált szép remény, a lelkekben élő forró vágy. A tavaszi álmodozások tündéerkertjét lehervasztotta az őszi dér; a rideg józanság fagyos ökle végig suhintott az ábrándok rózsaszínű virágain s ami maradt már, csak rom és hamú, ami jövet, az már csak a lemondás!... Miért csüggedsz el lelkem és nyugtalankodol bennem? Önkénytelenül ajkunkra tolúl a panasz.

De a zsoltáríró lelkével járva a puszta mezőkön, a *szemlélet* szomorú tájairól felemelkedünk a *gondolat* napfényes birodalmába. Szemünk pusztulást lát, a lelkünk sajog, de gondolatunk életet

keres a halálban is. A hit fényétől körülragyogva a romok meg-elevenednek s bizalmunk föltalálja itt is az életnek lelkét: az Istent. *Itt is*, mint mindenütt, az *örökélet* szavával szól hozzánk az Isten. Nézzétek!... Itt hervadó határ, de amott már új vetés alá szántják a rögöt. A levelek fáradtan hullanak a fák alá, de helyükben ime, már új rügy szendereg — álmodva új tavaszról. Az elválás szomorú búcsújában benne rezeg a »visszavárlak« örömmizete.

Bizzál Istenben!... Hitem ezt kiáltja. S ha a jelen tapasztalatai nem győznének meg, a jövő reménysége bizton oda vezetnének! A halál életet takar: ez a jelen tapasztalata. Az életet halállal kell megváltani: ez a jövő biztatása. Oh jöjjetek hívő lelkek s ha tekintetünk az enyészet munkáján, millió halál felett borong — hadd zendüljön meg lelkünkben az életnek e felséges zsoltára: »bizzál Istenben«.

Bizzál Istenben a jelen tapasztalatain keresztül s a jövő igéretei által.

I.

A jelen tapasztalatai pusztulást, enyészetet mutatnak. Enyészetet mutat a lombjavesztett erdő, a száraz avar, a learatott, letarolt sík mező. Valamikor élő volt mindannyia: a levél érzékenyen fordult a napsúgár felé s szívta szomjas erein keresztül a tápláló nedvet, a száraz kóró színpompás, illatos, mézzel telt virág volt, mely ezreit csalogatta, édesgette magához a munkás méheknek, a fakó ugar is szomoruan hirdeti az egykor életadó kálsztengert. Oh, de vannak ma más mezők, ahol az enyészetnek sokkal fájóbb a látása. Képzeletünk oda vezet, ahhoz a nagy mezőhöz, hol a halál angyalának van ma szörnyű számadása: véres aratása. Itt a lekaszált rendek sokasága embertestek tömegéből áll, itt nem sziklabércek dacolnak a fergeteggel, hanem hullák hekatombáin keresztül sivít a rombolás örült szélvésze. Itt nem az ősznek, hanem a Tavasznak és a Nyárnak van véres hervadása. Apák, fiúk, gyümölcsöző ifjak serege, véreink, embertestvéreink, kik mind életerős, terveket látó, célokat valósító, feladatokat vállaló, családot boldogító, társadalmat szervező, reménydús

vetései voltak az élet termőföldjének, ma oly szörnyű sokan le-
törött virágai, bús lakói a temetőkertnek! — Kétségbeejtő ta-
pasztalása ez a jelennek!

Van-e vigasztalás e gyötrő látomásban? Szivem ezt sugja,
hitem ezt kiáltja: bizzál Istenben! Hiszen e sok halál mind életet
takar. Győzhetetlen, meg nem semmisíthető örök értékeket. E si-
rokból a halál mennydörgését tulszárnyaló erővel zendül a haza-
szeretet, hűség és kötelességteljesítés hallelujája. Emlékezzünk!
Akik ott fekszenek, azok az első hívó szóra szent lelkesedéssel
sorakoztak egykor a zászlók alá. Jelszavuk volt: győzni, vagy
meghalni. Ajkukon egy imádság fakadt: »a haza minden előtt«
— és mentek, hogy életük, szenvedésük, haláluk árán mentsek
meg a hazát, hogy védelmezzék a tűzhelyet, óvják kedveseiket.
Ez a *hazaszeretet* volt. És akik ott voltak, meg nem hátráltak,
fejüket bizakodással hordozták, hol kétes volt a siker, csüggedés,
megingás, kishitűség nélkül viselték a bajokat, lelkesedéssel áldoz-
ták képességeiket az egy cél gondolatának: ez a *hűség* volt. És
aztán végeztek emberi erővel titáni munkát, vállaltak lehetetlen
feladatokat, minden lehetőség felett győzedelmeskedő erős akarat-
tal állották az elemek, a természet mostohaságait: esőben hóban,
éhezve fázva, sáros árkokban, véres mezőkön állottak, ha állani
kellett, rohantak, ha rohanni kellett s meghaltak, ha halni kellett
— ez a *kötelességteljesítés* volt!

Hazaszeretet, hűség, kötelességteljesítés beszél e felszakgatott
véres mezőkről, feldúlt romokból, néma sirokból, hősök halálából.
S ha ezerszer meg is haltak volna, ez örök értékek mindig hir-
detnék az életet. Hirdetnék, hogy a szellemi, erkölcsi erőket, a
nemes példaadást meg nem ölhetik. A földi lét porában benne
élünk, attól elszakadni nem tudunk, de a változó földi anyagban
örök értékek fakadnak a mi számunkra. Ez értékek élnek, hat-
nak, munkálnak láthatatlanul is, betöltik a gondolatot és az ér-
zést s hol a tapasztalás az enyészet látványa felett kesereg, ezek
a végtelenségbe szárnyalva a reménykedés hangjait csendítik meg
szivedben: *bizzál Istenben!*

Bizom az Istenben. Ezér tudok eszményekért életet áldozni,
ezért tudok elérhetetlen célokért hevülni, ezért tudok lemondani
kényelemről, anyagi javak ígéretéről, nyugalmat, boldogságot, éle-

tet feláldozva kötelességet kárpótlás nélkül vállalni, a halálban is életet látni, mert bizom az Istenben.

II.

A halálban életet látok. Ez a jelen tapasztalata. Biztatás. De hogy a jövőben reménnyé váljon e tapasztalat, tudnom kell azt is, hogy minden élet csak halálon át valósulhat. Hiszen az élet kulcsa a halál. A halál pedig szabadulás. Mert csak halál által van élet s ezért nincs igazán enyészet, mert minden halál új életnek szülője. Mi az élet? Újból és újból való föltámadás, folytonos átváltozás: tökéletesedés. És mi a halál? »Új életnek útja, holott tartóst nyerünk törékenyért s bibort öltünk a szennyes rongy helyett.« Minden élet tagadása a halálnak, minden halál igazolása az életnek.

Lássátok! A száraz levélnek le kell hullani, mert alatta már új rügy bontakozik. A magnak el kell rothadni, hogy terméssé zsendüljön, az erőnek el kell használnia, hogy új erőnek forrása legyen, a napnak fogynia kell, hogy megújuljon. Millió test válik porrá, millió életet emészt meg a halál, hogy belőle millió új sarjadjon. Egyszóval, a jelennek multtá kell lennie, hogy jövődő lehessen. Vagy kulturánk minden jelensége, nem a multak kulturáján épül, vajjon a tudomány igazságait nem a multak tévedései igazolják, vajjon a jelen történelme nem a mult történelmének megöklése által érvényesül?

Városok válnak rommá, hogy rajtuk új városok emelkedjenek, népek emésztik meg egymást, hogy új nemzedéket szüljenek, vallások, hitek, dogmák válnak talmivá, hogy új értéket, új megállapodásokat reveláljanak... az embernek kétségbe kéne esni, ha nem volna halál, melyen át új élet hajnalát látjuk derengeni.

Sötét jelenünk így változtatja édes reménnyé a jövődőt. S mindezek egy gondolatra irányítanak, egy parancsra hívnak föl, egy szózatot hangsúlyoznak: bizzál Istenben! Körötted halál, enyészet, pusztulás, temető? Bizzál Istenben, mert új életnek forrása az! De bizalmad csak úgy lehet igaz, ha magad is teljes erődből, teljes szívvvel és akarattal azon munkálsz, hogy ez úgy legyen: ha magad leszel az, ki a tieid s ma mindannyiunk drága halottját föltámasztod.

Az ő haláluk a te életed. Ez életet azonban méltóvá kell tenni az ő halálukhoz. Jaj volna, ha az ő halálukat a mi életünk nem igazolná, mert ez volna a tökéletes, teljes megsemmisülés, ez volna a véghalál. Ami őket kiemeli a jeltelen közös sírokból, ami az örökélet részeseivé teszi emléküket, ez a mi bizalmunk, hálánk és kegyeletünk.

Bizalmunk nemzeti jövőnkben, egy ügy igazságában és diadalában, melyért ők küzdöttek és elvérzettek. Bizalmunk az ő hűségükben, kötelességüket teljesítő önfeláldozásban és bizalmunk az emberiség jobb, igazabb és szebb sorsában, melyet ők halálukkal váltottak meg.

Hálánk a hősök iránt. A hála olajos korsójának sohasem szabad kiürülni. Ne feledd, hogy a legnagyobb áldozat is csak egy morzsa az ők áldozatához képest. Egy perced se muljon el annak elgondolása nélkül, mivel tartozol őnekik. És ha e halottak között talán ép drága halottad siratod, ne sértsd meg emlékét panaszos jajgatással, zúgolódás beszéde ne illesse ajkad, hanem emelj szivedben élő oszlopot a hittel áldozó kegyeletnek az isteni gondviselésben való megnyugvással.

Úgy — úgy atyámfia! Bizzál Istenben! Ha ők tudtak hűségesek lenni az eszményhez akkor, midőn karddal kellett érette megvívni, te légy hű ez eszményekhez ott, ahol mint nemzetfenntartó értéket ápolod, őrized és melengeted szivedben. Ez eszme a hazafiság. Ha ők kötelességet teljesítettek az önfeláldozás által, te légy önfeláldozó a kötelességteljesítésben, Ha ők bátrak tudtak lenni a halállal szemben, te légy bátor ott, ahol az élet hív erős, kitartó küzdelemre. . . .

»Borongó égbolt, síró fürgeteg. Tépett felhők foszlánya fölnt az égen. Oh lessz-e még tavasz? . . .« Igen, lesz még tavasz!
 »Lesz még egyszer ünnep a világon. . . .« Remények tört cserepein bizva állok, mert látom a jelen sötét felhői között is a vezérlő erős kart, hallom milliók hörgésén, ágyuk bömbölésén át a jövő reményének biztató szózatát: »ember küzdj és bizva bizzál . . . !« — Ámen.

Ne aggodalmaskodjatok!

II. Kor. 13. 11. Legyetek jó egészségben, épüljetek, vigasztaltassatok meg.

Öreg ember görnyedt testtartással ül egy lapos szikla mellett és elmélyedve rójja szögletes betűit. Levelet ír az ő kedves gyermekeinek — a korintusi gyülekezetnek. Talán egyenetlenkedés támadt közöttük, talán a Sátán ütötte fel a fejét a gyülekezetben, vagy reájuk nehezedett az élet súlya a gyakori bánatalmazások miatt, elég az, hogy elkedvetlenítő hírek jönnek Korintus felől s az apostol azon sárosan, éhesen és összetörve, amint talán egy nehéz térítői útjáról megérkezik, letelepszik az első kő mellé kunyhója mellett és megírja levelét: ne aggodalmaskodjatok! A hosszú levélnek rövid kivonata ez.

»Negyven botütést szenvedtem a zsidóktól, — írja — tengeren, szárazon és pusztában gyakorta forgott veszedelemben életem. Fáradtságban és nyomorúságban, éhségben és szomjúságban, hidegségben és mezítelenségben szenvedtem. Kicsoda háborgattatik, ha én nem háborgattatom, kicsoda botránkozik meg, ha én nem keseregnék... ha dicsekednem kell az én nyomorult, megvetett állapotommal dicsekszem...« Életének minden keserű emléke feltámad lelkében. Tenyerébe hajtja fejét és nehéz könnycseppet ejt a levélre. E könnyek vigyék el üzenetét, érettük való aggodását, azok mondják el, amit a betűk ki nem fejezhetnek: hogy fáj a szive, mint az édesapának, ki rossz hirt hall gyermekei felől.

Úgy tetszik nekem, mintha mi is e pillanatban Pál apostolnak egy távoli kis gyülekezete volnánk és lélekzet visszafojtva

várnók szorongattatásaink között az ő üzenetét. Ugyan mit írhat? Ugyan mit mondhatna olyat, ami eloszlatná kétségeinket? Halljátok: ne aggodalmaskodjatok!

Ne aggodalmaskodjatok. Könnyű ezt így kimondani, de jaj, nehéz s különösen nehéz a mai napokban követni — írva látom a választ bánatos arcotokon. Ma gyásznapokat élünk. Nehéz köd feküdt meg a lelkeket, mely a reménykedés ártatlan örömeiben sem enged részesíteni. Fülünkbe zeng a néma éjszakákon az anyák, hitvesek és gyermekek kedveseiket a sírból visszakövetelő jajveszékelése. Szörnyű miértek meredeznek szemünk előtt és keserűen fordul ki az ízes falat a szánkából. És mindezek fölött elemi erővel uralkodik a mindennapok kicsinyes kenyér gondja. Mit eszünk holnap, ha a mára való elfogy, mivel ruházzam gyermekeimet, ha a rajta levő egyetlen ruha lefoszlik — sürgető kérdések, melyek ma befurakodtak a máskor jobb napokat élt családok közé is. Ez aggódik gyermekéért, az apjáért, ez hónapok óta szorongva lesi, várja a levelet, mely fogságban nyomorgó, vagy a véres lövő árok mélyén szenvedő hitveséről hoz hirt, izenetet, az nem vár semmit, de fénytelen üres tekintete elárulja, hogy az élet számára céltalan, mert akiben reménye virágzott, ottan hervad hősöknek mézszel leöntött közös sirjában.

Bevallom, ilyen körülmények között értelen és hatástalan az apostol intése: ne aggodalmaskodjatok. Mintha csak zúgó sebes áradatot akarnánk feltartóztatni tenyerünkkel.

De ne feledjük azt sem, hogy az ősz apostol nem könnyelműen és üres vigasztalásként tette kijelentését. Hányatott életének testi szenvedéseivel, lelki gyötrődéseivel, meghasonlásaival a jézusi eszmékért vállalt martiromságával, sok rendbéli éhséggel és fáradalommal váltott arra jogot, hogy így szólhasson: ne aggodalmaskodjatok! És azok, akikhez intézte szavait, talán hamar kétségbeestek, talán egy könnyű viharfelhő lemondásba kergette hitüket? Korántsem. Ellene mond ennek az a hősiesen viselt szenvedés, melyet a kereszténység szent ügyéért vállaltak. Ellene mondanak a szurokkal itatott füstölgő máglyák, földalatti katakombák rothadásos levegőjü cellái, cirkuszok véres porondja, hol ezer

számra hullottak el és hullatták vérüket szemrebbenés, panasz nélkül. Ezek ha aggodalmaskodtak, ok nélkül nem tették. Az élet anyagi megpróbáltatásait, éhséget, szomjuságot, égető sebeket, egyéni bánatot hősiesség erővel, panasz nélkül viselték, mert minden erejüket, kitartásukat, bátorságukat, szeretetüket egy cél köré csoportosították: a *Jézus eszméinek megvalósítása köré* s ami aggodalmat okozott nekik, az egyedül az volt, ami ez eszme valósulásának gátat vethetett, ami lelkükben élő váradalmaikat és reménységeiket gyökerében veszélyeztette. Ezek voltak a hideg közöny, a tévtanok és a keresztény gyülekezetek kebelében feltámadó visszavonások, melyeknek nyoma már az első gyülekezetek életében kimutatható.

E súlyos időkben az apostol lelkével szólok azért hozzatok: ne aggodalmaskodjatok. Tudom, hogy meg van mindenkinek a maga mindennapi gondja és aggodalma. Tudom, hogy sokaknak sokkal nehezebb keresztet kell hordoznia, mint más szerencsésebb felebarátjának. Tudom és meggyőződéssel is állítom, hogy a háború égbekiáltó igazságtalansága, hogy most is, sőt most még inkább lehetséges, hogy az egyik vagyonban, jólétben, örömben dúskáljon és ezzel hivalkodhassék, noha sem érdeme, sem tehetsége, sem becsülete nincs több, míg a másik része nyomorban és szenvedésben vergődjék nap-nap után és nem az értéktelenebb része a társadalomnak. Tudom, ha minden jogos panaszt, elkeseredést, sóhajt és könnyet egymásra lehetne tenni, talán a csillagokig érne, ha egy erővé lehetne formálni, talán a földet is kimozdítaná sarkaiból, de ne feledjük, hogy mindezeket nekünk is, mint amaz első keresztények egy nagy, egy szent és magasztos cél érdekében viselnünk kell megadással, megfeszített igyekezettel, visszafojtva minden panasz kitörését: a mi hazánk fönmaradásának, nemzeti függetlenségünknek és szabadságunknak eszméjeért. Ami nem a célt szolgálja, az a célhoz vezető eszközöket gyengíti. Ez eszmének nem szabad kevésbé értékesnek és e hon határain belül kevésbé egyetemesnek lenni, mint akár a kereszténység eszméjének. A kereszténység pedig diadalmaskodott az első keresztények béketűrésén, szilárd akaraterején és a szenvedések feletti győzelmes felül-

kerekedésükön. Mutassuk meg, hogy mi sem vagyunk rosszabbak magyaroknak, mint ők voltak keresztényeknek. Még egy kevés béketűrés, még egy erős elhatározás az összetartásra, az egyakaratra, még egy kis felismerése annak, hogy a mi áldozataink és könnyeink egy szebb jövőnek a bére, még egy utolsó, győzelmes lendület a szenvedések elviselésére és Magyarország nagyobb, hatalmasabb és dicsőbb lesz, mint valaha... csak ne aggodalmaskodjatok. — Ámen.

Szerezzenek új szívet és lelket.

(Adventi.)

Ezék. 18., 31. Vessétek le magatoktól minden vétkeiteket, mellyel vétkeztek és szerezzenek magatoknak új szívet és lelket.

Vannak olyan napok életünkben, amidőn vágyakozással van tele a lelkünk, sejtett örömök, álmodott boldogság után áhítozunk. Érezzük, hogy oly kevés kéne életünk megszépítésére, de talán épp ezt a keveset nélkülözzük egész életünkben. Ezt a lelki állapotot írja le a »Rab gólya« gyönyörű allegoriája. Kínos sóvárgással szemléli a szárnyaszegett gólya a magas, kéklő égen repülő társait, melyek napsúgaras, déli tájra szállanak a deres, hideg ősz elől, ő is szállana, meg is próbálja, de hiába! — szárnya le van metszve tőből és visszahúll a földre minden kísérlet után.

A rab gólyához hasonló sokszor a mi sorsunk is. Hiába tudjuk merre kéne szállani, hiába érezzük, hogy nekünk is vannak szellemszárnyaink, melyek vidámabb, derüesebb, boldogabb vidékre tudnák ragadni képzeletünket, mert a jelennek sok baja, a mindennapi élet kicsinyes gondjai a földre, a porba rántanak, belénk kapaszkodnak és nem engednek tova szállani. . . . Szeretnénk olykor menekülni még magunk elől is, de az már általános emberi gyöngeség, hogy mégis embertársainkra, a világra és a külső körülmények változásaira panaszkodunk. Fegyelmezett és magánuralkodni tudó lélek, akit cselekvéseiben nem az indulatai és szégyei vezetnek, aki beismeri, hogy »én bennem a hiba, én vagyok az oka bánatomnak, bajaimnak, haragomnak és elégedetlenségemnek«. Pedig látjátok, az a kevés, amit oly gyakran nélkülö-

zünk életünk megszépítéséhez, nem egyéb, mint az *önismeret*: hibáink, tévedéseink, gyarlóságunk tudata és őszinte bevallása. Hogy az önismeret hiánya örök fogyatkozása volt mindég az embernek, példa reá Ezekiel próféta, aki jóval Krisztus előtt már így hívja megtérésre Izrael népét: »vessétek el magatoktól minden vétkeiteket és szerezzetek magatoknak új szívet és lelket«.

Ezékielt, mint általában Izrael minden nagy prófétáját, nemcsak az elkeseredés és a harag vezérli, mikor ilyen szavakkal hív az önbeismerésre, hanem inkább az a szeretet, mellyel kortársait romlottságuk láttán is javítani akarta, az az aggodalom, amellyel hazája jövő sorsán csüngött, az erkölcsi sülyedés romlásától féltve azt. Ha én is ezért Ezékielnek ostromozó szavait választom ez adventi időszakban, teszem ezt attól a szeretettől indítva, mellyel az édesapa is gyakran veszi a vesszőt a kezébe, hogy a gyermekét megfenyítse. S bár fájdalommal esik apai szívének, de tudja, hogy az idején alkalmazott verés, később hozza meg áldásos gyümölcsét. E reményben szólok én is ezen szavakkal hozzátok: »vessétek el magatoktól minden vétkeiteket«.

1.

Ki volna az közülünk, aki nagyobb, vagy kisebb dologban ne vétkezett volna és ne vétkeznék? A kis gyermek, ki durcásan felel a szeliden figyelmeztető szóra és a szülei parancscsal szemben gyakran engedetlen, az ifjú, ki az élet drága adományait meg gondolatlanul tékozolja, a meglett férfi, aki a szorgalmas igyekvés napjait tétlenségben, vagy másokat megrövidítő, káros foglalkozásban tölti: mind a vétek különféle nemeinek közös hajójában evez. Igen — afiai — mindnyájan gyarlók, mindnyájan bűnösök vagyunk! De amint lehet kisebb, vagy nagyobb vétekről beszélni, aszerint, hogy milyen sötét foltot hagy becsületünkön, aként enyhíti a vétek súlyát az őszinte beismerés és az önvallomás, aszerint, hogy mennyire komoly a megbánás.

Megosztott bánat: fél bánat — szokás mondani; nem mondhatnók azt is, hogy megvallott vétek, fél bűn? Nem akarom ezzel igazolni azt az elvet, mely a fülbegyónás gyakorlatára és a vele kapcsolatos feloldozás gondolatára vezetett, de azt állítom, hogy

minden bűnnek, véteknek és gyarlóságnak a súlyát növeli a bűnbeismerés hiánya, mely dacosságra szoktat és megkeményíti a szívet.

Emlékezzetek: mikor egy bűnös asszonyt — kit megkövezésre ítelt a tömeg — hoztak Jézus elé, hogy hallják az ő véleményét is felőle, Jézus azt felelte: aki nem érzi magát bűnösnek, az dobja ez asszonyra az első követ. E történet azért is figyelmet érdemel, mert összes gyöngéink közül ez a leggyakoribb. Bűnbakot keresni, kire minden rosszat, minden rútat, minden legyalázó jelzót aggatni oly megszokott dolog ez nálunk, hogy meg sem ütődünk rajta, igazság érzetünk nem is akar a dolgok mögé tekinteni, de sőt magunk is hitelt adunk a rágalmazó szónak, magunk is szívesen vagyunk terjesztői a rossz hírnek, mert örömünk, gyönyörűségünk telik a mások erkölcsi romlásában. Hát keresztényi öröm ez atyámfiai!? Hát nem gondoljátok meg azt, hogy ami felebarátaitokat érinti, becsületét szennyezi be, az titeket és mindannyiunkat mint egy közösség külön tagjait is érinti, egyéni tisztességteken egyenkint is sötét árnyéket hagy? És nem gondoljátok meg, hogy bennetek is azok a gyarlóságok húzódnak meg, melyeket testvéreitek fejére olvastok és csak annak lehet joga itélkezni mások gyöngéje fölött, ki magát ártatlannak érzi ezekben? De kiben volna oly mérhetetlen gőg, hogy ezt elmondhatná magáról? S ha igazságos, tiszta és büntelen élete feljogosítana valakit arra, hogy felül állónak higgye magát az emberi gyarlóságokon, akkor nincs ahhoz joga, hogy felebarátai lekicsinylése, rágalmazása, gyanúsítása és gunyolása által igazolja a maga kiválóságát, hanem a szeretettel vezérelt jószándék legyen az, mely a hibák és fogyatkozások javítását célozza. Jézus azt mondja: »arról ismernek meg, hogy az én követőim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok«. Aki pedig örül, ha mást szidalmaznak, sőt önmaga is a gunyolók székében ül, nem szereti felebarátját, de még az Istent sem!

A próféta komoly szavainak szerető intelmével ismétlem: vessétek el magatoktól minden vétkeiteket és szerezzetek magatoknak új szívet és lelket!

2.

A szív teljességéből szól a száj. Az emberi jóságnak pedig a szív jósága az egyedüli érték mérője. Ha szived tiszta és jó, gon-

dolkodásod is egyenes és őszinte. »A jó ember az ő jó szívének kincseiből hozza elő a jókat.« Mikor tehát a próféta azt mondja »szereztek magatoknak új szívet« — érti alatta az ember egész életének gyökeres átváltozását. Az apostol könyvében ezt így találjuk: *változtassátok meg elméteket*, — vagy amint egy más alkalommal mondja Pál apostol: »le kell vetkeznetek ama régi élet szerint való ő embert és fel kell öltöznötök amaz új embert, mely Isten szerint teremtetett az igazságra és a valóságos szent életre«. (Ef. 4. 22.)

Az ótestamentumnak és az apostoli könyveknek legértékesebb írásai mind ezzel a gondolattal foglalkoznak, melyek a bűnös, tisztátalan életnek átváltozását — az újjá születést sürgetik, mert ebben van egyedüli állandósága a boldogságnak.

Az evangelisták följegyzései között olvassuk, hogy egy gazdag ember, mikor egy drága kincs felől hallott, amelyenél még nem birt sohasem, eladta marháit, drágaságát — mindenét és elment, nem kímélve útat és fáradságot, hogy azt a ritka, drága kincset föltalálja és megszerezze. Ezt a drága kincset mindnyájan megszerezhetjük, ami nem más, mint a mi szívünk s úgy-e, nem is kell oly messzi mennünk, hogy föltalálhassuk? Pedig sokszor nagyon hosszú, fárasztó és gyötrelmes útjain kell, hogy keresztül vergődjünk az élettapasztalatoknak, hogy reá találhassunk, mert rosszindulat, gyűlölség, önzés, rosszság vastag kérge borítja. De meg kell, hogy keressük, föl kell, hogy találjuk, ha minden értékeinket és javainkat s mindazt, mihez oly féltően ragaszkodunk, fel is kell, hogy áldozzuk, mert mindaddig örömtelen, sivár és izetlen marad életünk, mindaddig reménytelenül sóvárgunk a napsugár után,

De ha egyszer reá találtunk igazi szívünkre, megtaláljuk az igazi életcélt az áldozatos életben s lehull rólunk a varázslat, mely sötét fátyolával árnyékolta be látásunkat, szárnyunk kiújúl a repülésre és e panaszokkal, sóhajjal sűrűlevegőjű, vérrózsás föld felett fénylő, tiszta magasban járunk szüntelen, hova föl nem hat a földi szenny és méreg, mert a szívünk arany rostája mindent tisztára szűr s mielőtt hozzánk érne, mindent magához idomít. Ezért tud a jó szív csak jót akarni, a jó ember csak jót tenni. Szereztek hát új szívet... jó szívet, hogy lehessetek új emberek, — jó emberek! — Ámen.

Békesség a szivben.

(Karácsonra.)

Luk. 2, 14. Dicsőség a magasságos mennyben Istennek, e földön békesség és az emberekhez jóakarát.

Judea tartományában, Betlehem mellett, a narancs és babér-
ligetek között a selymes pázsiton pásztorok őrzik nyájukat — Ka-
rácsony éjszakáján. A pálmafák sejtelmes árnyéka különös alako-
kat rajzol a mellettük sorakozó dombokra, amint a hold sápadt
arcával reájuk világít. Éjjeli madarak csendesen húznak el a pász-
torok felett, kik a harmatos fűvön heverészve, halk beszélgetés
mellett élesztgetik illatos lombokkal a pásztorot. Békés, áhítatos
csend borul a nagy természetre: a legelésző nyáj kolompja el-
vétve ad egy-egy hangot. A pásztorok is már elfeküdni készülnek,
midőn az egyik valami csodás égi jelre lesz figyelmes. A többiek
is felnyitják álmos szemüket s eleinte megrettennek, mert nem
tudják, mit jelent a nagy fényesség, mely nőttön-nő. Egyszerre
nagy hirtelenséggel angyalok serege jelenik meg ottan, zengzetes
hangon mennyei szózatot hallatva: »hirdetek nektek nagy örömet,
mely az egész népnek öröme lesz, mert megszületett a Megváltó,
a Dávid városában — Dicsőség a magasságos mennyben az Isten-
nek, e földön békesség és az emberekhez jóakarát!«

Legendás, költői színekkel van átszőve az első Karácsony
éjszakájának története. A valóság pedig az, hogy egy szegény
zsidó asszony, kinek neve Mária, egy vendégfogadó istállójában jó
emberektől kapott rongyokba burkolja most született kisdedét, ki-
nek gyöngé testét az istálló csendes kérődzőinek párája melengeti.
Jászolbölcső volt első útja a világ megváltójának, véres Golgota

útja volt az utolsó, az a kevés pedig, ami a kettő közé esik, tele van küzdelemmel, szenvedéssel, megaláztatásokkal. De mégis, méltóbb szavakat senkinek születésére, életére és halálára nem kapunk, mint Jézusnak születésekor hangoztatott mennyei szózatot, melyben mintegy sűrítve látom egész életének vezérgondolatát és jelentőségét. Hogy valóban mennyei seregek szóllottak így a pásztoroknak, nem lényeges. A fontos az, hogy az ő küldetése valóban Istennek dicsőségét munkálta, mert békességet hozott a földre a jóakarató emberek szívébe.

* * *

»Békesség a földön!« Ma félve és szégyenkezve vesszük ajkunkra ez igéket. Félve és szégyenkezve, mert negyedfél esztendő óta a legiszonyubb háború, mely valaha megreszkettette a földet, tombol Európa szívében. Elfásult szívvel talán már hinni sem tudunk a békesség eljövetelében, habár fejünk felett repdes a fehérszárnyú békegalamb, mert nem tudjuk, talál-e országot kívülünk, hol ne a gyűlölség, ne a féktelen hosszúvágó földjére tehetné lábait. Talál-e országot, hol a népek szívére szállhatna, mielőtt a nemzetek vérszomjas őrtállói kegyetlenül ki ne csavarnák gyöngye szárnyait. Félve ejtjük ki a béke nevét, nehogy elfújjuk egy hangosabb szóval, mint a színes szappanbuborékot, mert ahonnan jött, nem az emberiség és testvériség gondolata eresztette szárnyaira a békegalambot, hanem a kényszerű megalkuvás, ahonnan pedig joggal vártuk volna, a civilizatio és a műveltség kikiáltott hazájából, ma is törvényszék elé állítják azt a hazafit, ki a béke ügyét szolgálja — mint árulót!

Ime! a békesség ünnepén, ma negyedfél év után is ilyen dissonáns hangok vegyülnek az angyali kar énekébe. Még ma is csak simbolikus jelentése van a mi ünneplésünknek, mert a valóságban nagyon távol állunk a valódi Karácsonytól. Mégis, ha mindannyi jel mutat is ellene, én hiszek a békesség eljövetelében. Hiszek meg nem tántorodva, mióta tudom, hogy Jézus a földön járt, közöttünk élt, mert ő megmutatta, hogyan kell élnünk, milyenné kell lennünk, megmutatta az egyetlen helyes utat a békességre.

Nem a külső, a természeti, vagy történeti békét mutatta ő meg, én sem hiszek abban, mert az nincs, hanem a lelki harmóniát. A természetben hiába keresitek: ott elpihenés, ott béke nincsen. A létért való küzdelem állandó harcot kényszerít mindentől, minden ellen. Az erős elnyomja a gyengét, az állhatatos kiszorítja a kevésbé kitartót, az életerős az élettelen... a hatalmas tölgy elveszi a napfényt a gyöngye fű elől s az kipusztul alóla, a féreg keresztül rágja az évezredes erdők óriását és az ledől, bár száz viharral szemben komoran dacolt, a férget lenyeli az éneklő madár, a fülemilére orvul reácsap a héjja... így eszi, marja, pusztítja egymást felváltva minden; amelyik győz, az életben marad, amelyik életben marad: küzd, míg elbukik, de megállás, béke, pihenés sehol sincs a természetben.

Hát a történelemben? Azt hinnők, hogy az a hatás, melyet a Jézus tanítása okozott, amilyen páratlan hódítást tettek eszméi: kivették az öldöklő fegyvereket az emberek kezéből. De fájdalom, ha erre a jelenben pusztító vérszomjas öldöklés nem cáfolna is reá gúnyosan, a kereszténység 2 ezer éves története is azt igazolja, hogy harc, háború, küzdelem volt az ember sorsa örökké s talán a legideálisabb eszményért folyt a legtöbb vér és könnypatok... Absolut béke nincs. Vagy szüntessétek meg azt, hogy a nap ne győzze le az éjszakát, tegyétek, hogy a virág ne a fölbomlott organizmus talajából szívja az életet, szüntessétek meg a tulajdon szentségét, törüljétek el a család és haza fogalmát, akkor elhiszem, hogy az örökbéke is elközelget, de akkor el is pusztul minden nagyság az ember életéből.

Jézus nem a mindenáron való békét hirdette, mely csupán a gyávaság bölcsessége, a magaszerető korlátoltság megalkuvása. Ellene bizonyít az a tette is, amikor a legtisztább szentélyt, az istenházát meggyalázva látja a kufárok és árusok piaci lármájától, ostort vesz kezébe és úgy kergeti onnan ki őket. A mi hazánk, áldott völgyeink, termékeny földeink, e rögök, amelyből lettünk és hová temetkezünk, családi otthonunk és csendes tűzhelyünk, nem mind egy-egy drága, szívéhez mött szentélye minden magyarnak, melyet élete árán is meg kell védenie a betóduló rablók és kufárok hadától? Merné-e valaki azt állítani a háború 4-ik esztendejében, hogy ez a küzdelem nem igazságos, nem becsületes és szent,

volna-e valakiben oly nagyméretű eltévelyedés, hogy a békesség jegyében ellenségnek kínálja fel hazája földjét, fölládozza legszen-
tebb értékeit félelemből, vagy korlátoltságból? Mint a hajdani pró-
féta az Istenhez emelem fel kezeimet és meggyőződéssel állítom,
hogy szent volt a mi küzdelmünk, mert tudom, lelken azt súgja,
hogy Jézus se tett volna másképen! Ő nem volt az örökbéke áb-
rándvilágának szellemhírnöke, hanem tetőtől talpig igaz ember. Bé-
két hirdetett a jóakarató emberek között, de háborút a konok,
megátalkodott sziveknek. Békét hirdetett, de azt nemcsak sóhajtá-
sokban, néma, kegyes szemlélődésben élte, hanem kész volt érette
szenedni, kész volt érette összeütközésbe jönni a külső társa-
dalmi renddel, kész volt küzdeni halálnak árán is. Az ő békessége
nem a megalkuvások békessége, hanem a lélek harmoniája.

* * *

Lelki harmonia: békességben lenni *önmagunkkal* és békes-
ségben lenni *Istenünkkel*. Nézzétek, milyen mohó szájjal fut a vi-
lág az élvezetek forrásához, hogy kap a vagyon után, mint éh-
keselyű a prédára, hogy tolakodik a kiválasztottak első helyére és
lássátok, lelkében mennyire kárt vall, mennyire üres marad, meny-
nyire háborog elméje a kielégületlenség fájdalmában — lehet kö-
rülötte minden, ami a szemnek-szájnak tetsző, békességet adó.
Ott áll ezzel szemben a mai világkatasztrófa szelid, alázatos lelkű,
megkinzott embere, ki a rendes időben is szükös keresete mellett
boldogan rakja filléreit a szent ügy oltárára, vékony felöltőjén pe-
dig a szél is átfúj, ott szenvedő honfitársaink ezrei, kiknek arca a
nélkülözéstől sápadt, de lelkükben a becsülettel végzett feladat bol-
dog öntudata, ott az édesanyák martyr tekintete, mely büszke
fényben tündököl, mikor arra gondolnak, hogy a legdrágábbat ők
adták a hazának és mindezek sora előtt ott látom járni az egy-
szerű názáreti Mestert, ki — a legnehezebb sorscsapások között s
bár fejét sokszor nincs hova lehajtania — úgy jár az élet posvá-
nyos fertőin, mintha liliomok között menne, mennyei boldogságban
izzik a lelke, mert tudja, hogy van valaki, aki számon tartja min-
den lépésünket, ezért más célt nem ismer, minthogy elvégezze
mindazt, amit az Atya reá bizott.

Ebben van lelkének szent öröme, ha lábával az élet kietlen pusztaságát is rójja, ebben van erőssége, ha minden oldalról támadnak reá az irigység, gyűlölet és rosszakarat, ebben van diadala — elbukva is, megdicsőülése, bár fején a gyalázat tövis koronáját hordozza.

Ebben kell nekünk is a mi életünk békéjét föltalálnunk: az őhozzá való közeledésben, az ő életének megélésében. És higgyétek el, minél közelebb júnk hozzá gondolatban és érzésben, minél jobban és tökéletesebben rajzolódik ki rajtunk az ő szenvedései között is fölmagasztosult arca, annál tisztább képet ölt a mi kereszténységünk, annál mélyebb lesz lelkünk nyugalma, annál jobban igazolni fogja életünk, hogy az ő evangéliuma valóban örömmizenet volt a háborgó lelkű emberiség számára, annál hallhatóbb lesz a fájdalmakban vergődő világ felett a megváltó szózat: »Dicsőség a magasságos Mennyben az Istennek, e földön békesség és az emberekhez jóakarat.« — Ámen.

Emlékezés és remény.

(Év utolsó vasárnapján.)

Zsolt. 90. 2. Uram, te nekünk hajlékunk
voltál minden időben!

Évek jönnek, évek tűnnek. S valamint az útszéli fehér kő, melyre hüll-hüll a sárguló falevél, úgy állunk csendes megadással az évek terebélyes fája alatt, míg elborítanak a halkan reánk szitáló emlékek. Egy esztendő emlékei hullanak ma szivünkre. Ma még hadd hulljanak. Ma még hadd temessen be az emlékek sűrű raja, holnap már mi temetjük el őket. Holnap lerázzuk magunkról, holnap már könnyű léptekkel sietünk új célok, új kilátások felé.

Holnap? . . . Ki mondja meg, hogy lesz-e holnap? Hiszen, ha lessz is, ez már nem a holnap lesz: mája lesz a tűnő pillanatnak. Nekünk csak multunk és jelenünk van, A holnapé csak a reménység.

Búcsuzunk. . . . Egy elmúlt esztendő bús emlékeitől, soha vissza nem siratható édes örömeitől. Búcsuzunk a lelkünkhöz forrott, tőlünk elválhatatlan multunktól és ugyanakkor istenhozottal köszöntjük a jövőt. Minden pillanatunk búcsuzás, minden pillanatunk üdvözlet. Itt fognak az emlékek, ott húznak a remények. Álljunk meg hát egy percre és ez esztendő sirja mellett hallgassuk az *emlékezet* és a *remény* angyalait.

És szól az emlékezet. Arcán szomorú szelidség, szemében a komoly fenség kifejezése:

— Sűrű rajokban, úttalan úton bújdosók ezrei. Gondszántotta arccal, megroskadó térddel, őszbeborult férfi halad a ter-

hétől síró szekér mellett. Jajgat a szekér is, hiszen ott egy élet kínos szerzeménye vagyon fölhalmozva. Sír a kemény férfi, hiszen háza táját, édes szülőföldjét, minek élt és küzdött, hagyta maga mögött — talán mindörökre. Fiatal anya ül a magas ülésen, kisdédét szoptatva, két szeméből könnyét szakadatlan ontva. Hogyne sírna ő is, hiszen aki védte, szellőtől is óvta, erős karú férje idegen határon piros vérét ontja. Hogyne sírna szegény, hiszen alig, hogy élt s örült a viruló, dúsan hajtó létnek, hontalan bújdosó keserű kenyere lett az osztályrésze.

Ráismersz magadra, benne atyámfia e szomorú képben? Jusson hát eszedbe, hogy ez csak próba volt, melyet gondviselőd ideig-óráig vállaídra rakott, hogy a fájdalomban megfürdetve lelked és a szenvedőknek, a keserveseknek sorsukban osztozva részvéted kigyúljon. Ne feledd el, hogy csak tűnő zivatar volt: szeges ostorával végig paskolt rajtunk, hogy a jót és áldást több hálával várjuk.

Híszen, emlékezzünk: Izraelnek útja, sötét bújdosása 40 évig tartott s minket az Úr alig 40 napok multán már visszavezérelt, elhagyott hajlékunk kihült tüzhelyéhez; kis kapunk küszöbét újból átléphettük, tornácunk karfáját átalölelhettük s viszontlátva ismét hála könnyeinkkel szemünkben csillogva így fohászkothattunk: Seregeknek Ura! hála neked, hála, ki nekünk hajlékunk voltál s leszel mindég, időtlen időkig! Ki megsegítettél, hogy a feldúlt házat új reménnyel, hittel ismét rendbe hozzuk s az elhagyott földet, gazdátlan birtokot vérrel — verejtéssel ismét munkálhassuk. S hogy ezt megérhessük, utánad leginkább azoknak köszönjük, kik ottan állottak testük húsfalával védelmezték, óvták határit hazánknak. S aki őket védte, őket lelkesíté, hogy a kishitűség, kétségek felhője hozzájuk ne férjen, az is ott is te vagy s te voltál jó Isten! Te voltál és te vagy vészben, zivatarban, sötét felhők alatt, derült napfény mellett, nyugton és munkában, te öröktől való felséges Istenünk: erős torony, kőszál s te megmaradsz nekünk örökkön örökké!...

Így szól a bánatos arcú emlékezés s im most félre áll, hogy társának adjon szót. Hát te másik angyal, aki ottan állasz a sírnak jobb szélén, arcodon a fátyol rózsaszinbe játszó nézésed-

ben vidám reménység sugára, ki vagy te szellemlény, te jó-tékony tündér?

Szól a másik angyal:

— Úgy hívnak: reménység. Mikor multadtól válsz s veszel fájtó búcsut, illő, hogy ott legyek én is oldalodnál s biztatva mutassak át a jövőbe. Hiszen hogy élsz s örülsz, hogy a bánat terhe földig nem tiport le, nekem köszönheted! E sötét sír mellől én elvezérellek ringó bölcső mellé, hol új kilátások, meg nem élt örömök, fényes ígéretek, szent váradalmaknak boldog bizony-sága békén szenderegnek. Én vagyok a vigság sötét bánat után; napfény ragyogása csillagtalan éjjél s viruló kikelet dermesztő tél után. Bántó leveretés után a győzelem. Ahol megjelenek, pusztul ott a halál s életre kel az is, aki halálra szánt. Ahol elhaladok, pattannak a láncok rabságban sinylődők sorvadó kezéről, fölszakad a hályog vakoknak szeméről. Lábam nyomán virul a győzelmes élet s buzog a szeretet, meleg és az áldás.

Ikertestvérem, a bús emlékezet, multhoz köti lelked, én a jövőre aggatom csillogó aranypalástomat s benépesül élted soha nem álmodott csodás képeimmel. Én vagyok az élet megízézője, nálam nélkül nincsen teremtésnek vágya az emberi szivben s lemond a tökélyről az Isten képére formáltatott ember.

Ha én megszólalok, hinni kezdesz bennem s megesküszöl arra, hogy ezerszer csalódva sem vagy a csalódás árva nemzetsége. Boldogabb és bizóbb terveibe kezdesz új lehetőségeknek. Hogyha én akarom, nem kiábrándulás, hanem az élő hit tündéri lakának építője leszel. Im, a kis méh, midőn sejtjeit fel-dúlják, kettős szorgalommal építi föl újra: ép úgy reményid-nek tündér szép világa mikor füstté válik, füstből, sárból, rom-ból megifjult erővel ismét előállok, hogy a fénylőbb hajlék föl-építésével segítséged legyek.

Ki ezt így akarja: a ti jó Atyátok, a felséges Isten, kinek végzett terve, míg e földi téren emberekül jártok, senki sötétségben, kétségek romjain köztetek ne járjon, hanem hogy örüljön s éljen az életnek s mikor sirja felé botorkál bús lépte, akkor

is sóhajtsa, reménnyel és hittel: tebenned biztunk eleitől fogva, mert hajlékunk voltál minden időben!

— — — — —

Atyámfiai! Emlékezés és remény angyala kísérnek véges végig életünk útain. Emlékezés és remény angyala szól hozzánk Isten drága küldöttei gyanánt nekünk a Nébó hegyéhez érkezett vándoroknak itt múltunk sirjánál, ott jövődönk bölcsőjénél. Nyissuk meg előttük szívünket fohászos áhítattal. Az emlékezés megszépíti a múltat, letompítva mindazt, ami benne fájdalmas, sértő, vagy bántó lehetett, a reménység megszépíti a jövődöt, mert elveszi élet a bizonytalanság és kétségek félelmének.

Egyik kezünkkel az emlékezésbe, másikkal a reménybe karolva, így haladjunk át a múltból a jövőbe. Azt hisszük, hogy mi visszük magunkkal őket, pedig ők húznak föl magukkal az áldott örökkévalóság napsúgaras birodalmába. Boldog ember, kit ez útitársak kísérnek a bölcsőtől a koporsóig. — Ámen.

TARTALOM.

1. Vigyázók	3
2. Az ember	7
3. Éva és Mária	11
4. Megváltás	16
5. Élet királya (virágvasárnapi)	22
6. Tavaszi látomás	27
7. A husvétii szimbólum	31
8. Akarat és hit	36
9. Élet és vallás	41
10. Bizonyosságtevés (konfirmációra)	47
11. A szeretet nyelve (pünkösztii)	53
12. A szenvedés dicsősége	58
13. Lélek ölöök	63
14. Bizonytalan jövendő	68
15. Apák és fiuk	73
16. Ideálizmus — reálizmus	77
17. Mindeneket megpróbáljatok	83
18. Bizzál Istenben (őszii)	88
19. Ne aggódalmaskodjatok	93
20. Szerezzetek új szívet és lelket (adventii)	97
21. Békesség a szívben (karácsonyii)	101
22. Emlékezés és remény (óévi)	106